

e-ISSN: 2630-631X

Article Type
Research ArticleSubject Area
FinanceVol: 8 Issue: 62
Year: 2022 August
Pp: 1409-1421Arrival
02 June 2022
Published
31 August 2022
Article ID 63848Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.63848>How to Cite This Article

Şahin, A. (2022). "Türk Gıda Üreticileri Sektörünün E7 Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Finansal Analizi, 2010-2020 Dönemi Oran Analizi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(62): 1409-1421

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Türk Gıda Üreticileri Sektörünün E7 Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Finansal Analizi, 2010-2020 Dönemi Oran Analizi ¹

Comparative Financial Analysis of Turkish Food Producers Sector with E7 Countries, Ratio Analysis for 2010-2020 Period

Arzu Şahin ¹ ¹ Doç.Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret Ve Finansman Bölümü, Adana, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye ekonomisinde önemini korumaya devam eden gıda üreticileri sektörünün E7 ülkeleri (gelişmekte olan yedi ülke) ile karşılaştırmalı olarak güncel verilerle finansal analizi gerçekleştirilmiştir. E7 ülkeleri borsalarında listelenen gıda üreticilerinin 2010-2020 dönemi yıllık verileri ile hesaplanan sektör ortalamalarına oran analizi uygulanmıştır. Karşılaştırmalı oran analizi sonuçlarına göre Türk gıda üreticileri E7 ülkeleri içinde en düşük karlılık oranları, en düşük aktif devir hızı ve nakit düzeyi ile faaliyet göstermiştir. İlgili dönemde E7 ülkelerine kıyasla Türk gıda sektörünün likiditesi nispeten düşük, nakit dönüşüm süresi ortalamaya yakın ve finansal riski kabul edilebilir seviyede olmuştur. Türk gıda ürünleri imalatçılarının finansal oranlarının 11 yıllık gelişimine göre 2018 yılından sonra nakit dönüşüm süresi uzamış, varlık devir hızı düşmüş buna karşılık karlılığı yükselmiştir. Nakit dönüşüm süresi artışından kaynaklanan finansman ihtiyacının yükselen karlılıklar ile desteklenmesi kısa ve uzun vadeli borç ödeme gücü oranlarına olumlu yansımıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde, Türk gıda üreticileri sektörünün finansal sağlamlığını artırmak için katma değerli sermaye yatırımlarına ve etkin çalışma sermayesi yönetimine odaklanması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Finansal Analiz, Gıda Üreticileri, E7 Ülkeleri, BIST

JEL Sınıflandırması: G30, G32, G33

ABSTRACT

In this study, the financial analysis of the food producers sector, which continues to maintain its importance in the Turkish economy, was carried out with current data in comparison with the E7 countries (seven developing countries). Ratio analysis was applied to the sector averages calculated with the annual data of the food producers listed on the stock exchanges of E7 countries for the period of 2010-2020. According to the results of the comparative ratio analysis, Turkish food producers operated with the lowest profitability rates, the lowest asset turnover rate and the lowest cash level among the E7 countries. The liquidity of the Turkish food sector was relatively low compared to the E7 countries, the cash conversion cycle was close to the average and its financial risk was at an acceptable level. According to the 11-year development of the financial ratios of Turkish food products manufacturers, after 2018, the cash conversion cycle has lengthened, the asset turnover rate has decreased, but the profitability has increased. Supporting the financing need arising from the increase in cash conversion cycle with rising profitability had a positive impact on short and long-term solvency ratios. As a result of these evaluations, it is recommended that the Turkish food producers sector should focus on value-added capital investments and effective working capital management in order to increase its financial soundness.

Keywords: Financial Analysis, Food Producers, E7 Countries, BIST

JEL Classification: G30, G32, G33

GİRİŞ

Gıda (gıda ve içecek) üreticileri (gıda ürünleri imalatı) sektörü milli gelir, istihdam ve dış ticaret payı ile doğrudan, diğer sektörlerle (tarım, sanayi, hizmet, ulaştırma, enerji, ticaret... vb.) etkileşimi ile dolaylı olarak ekonomiye önemli katkısı bulunan bir sanayi sektörüdür. Toplum sağlığını ilgilendiren sosyal yönleri ile birlikte gıda maddeleri imalatı sektörü dünya genelinde sosyo-ekonomik açıdan stratejik öneme sahiptir (Akin, 2012: 19; Bulu, Eraslan & Barca, 2007: 313, 330; Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu [TGDF], 2021: 4-35).

Gıda ürünleri imalatı sektörü Türkiye’de geçmişten buyana ekonomiyi doğrudan veya bağlantılı olduğu diğer sektörler aracılığı ile dolaylı yönden etkileme gücü olan kilit (öncü, lokomotif, sürükleyici) sektörlerden biri olarak ifade edilmektedir (Mazman İtik, 2021: 1647; Topçuoğlu & Ayyıldız, 2020: 823). Önceki yıllarda gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörünü Türkiye’nin kilit sektörlerinden biri olarak tespit eden çalışmalar (Han, Tosunoğlu & Özsoy, 2011: 127; Jahangard & Keshtvarz, 2012: 61) yapılmıştır. Son yıllarda da sektör, Türkiye ekonomisinde öncü sektörlerden biri olma özelliğini sürdürmektedir. TGDF 2019-2021 faaliyet raporunda gıda ve içecek sanayiinin Türk milli gelirine katkısının (sektörün cirosunun) 466 milyar TL, işletme sayısının

¹ IERFM2022 Kongresinde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş halidir.

54 bin, yarattığı istihdamın 555 bin ve dış ticaret fazlasının 7,6 milyar TL olduğu belirtilmiştir (TGDF, 2021: 4-5). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan iktisadi faaliyet kollarına Göre Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) verisinde Türkiye'nin 2020 yılı GSYH'sinde imalat sanayi % 19 pay almıştır (TÜİK, 2020). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) sektör bilançolarında gıda ürünleri imalatı sektörünün imalat sanayi içinde net satış büyüklüğüne göre aldığı pay % 15'tir (TCMB, 2020). Türkiye'nin en büyük 500 sanayi firması arasında 109 gıda ürünleri imalatı firması (%22 pay ile) bulunmaktadır (İstanbul Sanayi Odası [İSO], 2020). 07.05.2022 tarihinde Kamu Aydınlatma Platformunda (KAP) listelenen 193 imalat firması içinde 32 firma ile halka açık firma sayısı bakımından en yüksek paya sahip ikinci sektör (%16,6 pay ile) gıda, içecek ve tütün imalatı sektörüdür (KAP, 2022). 2019 yılında Türkiye'de hane halkının tüketim harcamalarında gıda ve alkolsüz içecekler sektörü %20,8 pay ile en yüksek ikinci sıradadır (TÜİK, 2019).

Türk gıda imalatı sektörü; milli gelir, reel sektör, imalat sanayi ve sermaye piyasası payı bakımından önemini korumakta olduğundan sektörün finansal performansı araştırmalara konu olmaya devam etmektedir. Yapılan araştırmalar (bkz. 2. bölüm, literatür taraması) genellikle Türkiye Menkul Kıymetler Borsasında halka açık firma veya firma grupları verileri ile gıda ürünleri imalatı sektörünün performansını ulusal boyutta değerlendirmiştir. Türk gıda üreticileri sektörünün diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak finansal analizini yapan yeterli çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada Türk gıda üreticileri sektörünün son dönem mali yapısının uluslararası boyutta karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ve son yıllar gelişimin ulusal boyutta incelenmesi amaçlanmıştır. Karşılaştırma yapılacak ülke grubu olarak Türkiye'nin de dahil olduğu Gelişmekte Olan Yedi Ülke (E7)² belirlenmiştir. E7 ülkelerinin halka açık gıda üreticilerinin 2010-2020 dönemi yıllık verileri kullanılarak hesaplanan sektör ortalamalarına oran analizi uygulanarak Türk gıda üreticileri sektörünün E7 ülkelerine göre finansal durumu değerlendirilmiştir. Ayrıca Türk gıda ürünleri imalatı sektörünün 2010-2020 dönemi yıllık ortalamalarına uygulanan oran analizi ile sektörün 11 yıllık finansal durumunun tarihi gelişimi ulusal bazda incelenmiştir.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde son yıllarda Türk gıda sektörünün finansal performansını farklı yöntemlerle analiz eden 33 çalışma ve iki E7 ülkesinin gıda sektörü finansal performansını ölçen 4 çalışma (3'ü Endonezya verisi, 1'i Çin verisi ile yapılan) özetlenmiştir. Türkiye verileri ile yapılan çalışmalarda konu sıralaması; finansal analiz (8), finansal performansın belirleyicileri (4), Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) teknikleri ile performans ölçümü (5) ve Veri Zarflama Analizi (VZA) (7) ile etkinlik ölçümü, finansal başarısızlık (3) ve Covid-19 salgının sektöre etkileri (6) şeklindedir. Her bölüm ve varsa alt bölümünde bulunan çalışmalar kronolojik olarak sıralanmıştır. Literatür analizine dahil edilen çalışmaların tamamı gıda sektörü alanında sektör ve/veya firma düzeyinde yapılan çalışmalar olduğundan her araştırma için sektör belirtmeye gerek duyulmamıştır. TCMB sektör bilançolarını kullanan iki çalışma (Dağlı & Eker, 2016; Ögünç, 2018) ve halka açık olmayan firma verisi kullanan bir çalışma (Gülgör, 2008) dışında literatür özeti bölümünde verilen bütün çalışmalarda BIST'te işlem gören firma verileri kullanılmıştır.

Türk gıda sektörünün finansal analizini gerçekleştiren 8 çalışma özetlenmiştir. BIST gıda sektörü verileri ile gerçekleştirilen finansal analiz çalışmaları sektörü temsil edecek şekilde seçilen firmaların (Kaderli, 2006; Demir & Tuncay, 2012; Filik, 2021) veya bir firmanın (Omağ, 2014; Mazman İtik, 2021) verisini kullanmıştır. Kaderli (2006) 10 yıl ve daha uzun süre borsada işlem gören 10 gıda sektörü firmasının 1993-2002 dönemi finansal performansını oran analizi, Du-pont analizi ve regresyon analizi ile incelenmiştir. Oranlar firma düzeyinde ve 10 firmanın ortalamasından oluşan sektör düzeyinde değerlendirilmiş, öz kaynak karlılığının belirleyicisinin net kar olduğu belirtilmiş ve şirketler finansal performansa göre sıralanmıştır. Demir ve Tuncay (2012) borsada listelenen 11 gıda sektörü firmasının 2000-2008 dönemi karlılık ve faaliyet oranlarının ortalamasını incelemiştir. Oran analizi bulguları ile genel olarak brüt ve faaliyet karı elde eden sektörün diğer faaliyet giderlerinin etkisi ile net zararda olduğunu göstermiştir. Filik (2021) BIST gıda endeksinde yer alan 9 firmanın 2015-2019 dönemine oran analizi ve trend analizi uygulayarak seçilen oranlar bazında firmaları karşılaştırmıştır ve finansman giderinin net karlılığı düşürücü etkisi olduğunu çalışma sonuçlarından biri olarak bildirmiştir.

Borsada işlem gören tek bir işletmeye mali analiz uygulana çalışmalardan Omağ (2014) süt ve süt ürünleri sektöründe faaliyet gösteren halka açık bir işletmenin 2011-2012 yılları bilanço ve gelir tablosuna dikey analiz yöntemi uygulamış ve analiz sonucunda şirkete maliyet kontrolünün ve nakit yönetiminin iyileştirilmesi

² Gelişmekte olan/yükselen ekonomiler arasından ekonomi, sermaye piyasası ve dış ticaret bakımından hacmi ve büyüme hızı nispeten yüksek olan yedi ülke E7 ülkeleri olarak ifade edilmektedir. E7 ülkeler grubu; Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Meksika, Rusya ve Türkiye'den oluşmaktadır (Tekin & Merdivenci, 2022: 408; Topçuoğlu & Ayyıldız, 2020: 828).

önerisinde bulunmuştur. Mazman İtik (2021) BİST'te işlem gören bir gıda işletmenin 2015-2019 dönemi mali analizinde karlılığın düşüşünde finansal giderlerin etkili olduğuna dikkate çekmiştir.

Dağlı ve Eker (2016), TCMB sektör verileri ile Türk gıda içecek ve tütün sektöründeki büyük ve küçük ölçekli işletmelerin 1996-2007 yılları arasında analize uygun 8 yılının finansal oranlarını karşılaştırarak iki ölçek grubunda karlılık oranları başta olmak üzere farklılık olduğu ve büyük işletmelerin küçük işletmelerden belirgin olarak daha karlı olduğu sonucuna varmıştır. Ögünç (2018), 2014-2015-2016 TCMB sektör bilançoları ile imalat alt sektörleri olan gıda imalatı ve tekstil imalatı sektörlerini ölçek ayırımı yaparak oran analizine tabi tutmuş ve gıda sektöründe likidite oranlarının zayıf olduğu ve likidite sorununun küçük ölçekli gıda işletmelerinde daha şiddetli olduğu yönünde değerlendirme yapmıştır. Halka açık olmayan firmalar finansal analiz örneği olan Gülgör (2008) Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren üç gıda sanayi firmasının (un, süt, yem) 2004-2005 yıllarında karşılaştırmalı finansal analizlerin yaparak üç firma arasında yatırım riski açısından sıralama yapmıştır.

Sektör performansını ve Covid-19 salgınının performansa etkisini inceleyen çalışmaların tamamında borsada işlem gören gıda sektörü firmalarının verileri kullanılmıştır. Finansal performansın belirleyicilerini inceleyen 4 çalışmadan Aydeniz (2009) 31 firmanın 1997-2008 dönemi için, Atmaca ve Demirel (2017) 22 işletmenin 2008-2015 dönemi için makroekonomik değişkenlerin finansal performansa (finansal oranlara, karlılıklara) etkisini araştırmıştır. Koçoğlu ve Tanrıöven (2018) 2012-2017 döneminde 8 firmanın bazı finansallarının ortalamasından oluşan sektör ortalaması ile gıda fiyat değişimlerini karşılaştırılmıştır. Ersan ve Çanakçıoğlu (2020) 26 BIST şirketinin 2003-2017 dönemi karlılıkları (ROA ve ROE) üzerinde bazı finansal oranların etkisini regresyon analizleri ile ölçmüştür.

Bu paragrafta belirtilen 5 çalışma ÇKKV yöntemlerini kullanarak BIST gıda sektöründe veya gıda endeksinde işlem gören analize uygun sayıda firmanın seçilen finansal oranlarına göre finansal performansını değerlendirmiş ve firmaları veya yılları performansa göre sıralanmış ve/veya kullanılan farklı ÇKKV tekniklerinin sonuçlarını karşılaştırmıştır. Bülbül ve Köse (2011) 2005-2008 dönemini 19 işletmeyi, Aytekin ve Sakarya (2013), 2009-2012 yıllarında 20 firmayı, Çanakçıoğlu ve Küçükönder (2020) 2014-2018 yıllarında 21 işletmeyi değerlendirmiş ve kullandığı ÇKKV yöntemine göre firmaları sıralamıştır. Özaydın ve Karakul (2021) 15 işletmeyi 2018 yılı finansal performansına göre sıralarken, Ömürbek ve Eren (2016) bir firmanın 2005-2014 yıllarının finansal performansını ölçmüştür.

BIST gıda sektörü veya endeksindeki firmaların etkinliğini (verimliliğini) VZA ile ölçen 7 çalışmada etkin ve etkin olmayan işletmeler belirlenmiş ve genellikle etkin firma sayısının düşük olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Soba ve Akcanlı (2012) 22 işletmeden 2006-2011 döneminde etkin olan firma sayısının 2 ila 4 arasında olduğunu, Dizkırıcı (2014) 2010-2012 döneminde 16 işletmenin 3'ünü her yıl, 3'ünü 2 yıl ve 3'ünü sadece 1 yıl verimli bulmuştur. Kaya ve Coşkun (2016) 17 işletme arasından 2009-2013 döneminde her yıl 2 işletmenin etkin olduğunu göstermiştir. Konuk (2018) 2012-2013 dönemi 8 firmanın verimliliğini VZA ile ve finansal performansını bir ÇKKV tekniği ile sıralamış ve iki tekniğin farklı sıralama yaptığını göstermiştir. VZA yöntemi ile bir firma iki yıl verimli olurken ÇKKV tekniğine göre 2012 yılında farklı 4 firma ve 2013 yılında 3 firma en iyi performansı göstermiştir. Özçelik ve Avcı Öztürk (2019), 2015-2017 döneminde 3 yıl boyunca maliyet yönetimi yönünden etkin olan 4 işletme olduğunu tespit etmiştir. Bardi (2020) 22 firmaya arasından 2014-2018 döneminde etkin olan firma sayısının 7 ila 17 arasında değiştiğini ve etkinlik üzerinde en önemli faktörün net kar marjı olduğu sonucuna varmıştır. Aypek ve Üzgün (2022) 25 firmadan 13'ünü %100 verimli, 12'sini %30 ila %95 arasında verimli bulduğunu ancak çalışmada kullanılan veri setinin yetersiz sayıda olması nedeniyle firma değeri aralıklarının tatmin edici olmadığını belirtmiştir.

Borsa'da işlem gören gıda sektörü firmalarının finansal başarısızlığına odaklanan 3 çalışmadan Apan, Öztel ve İslamoğlu (2018) 2008-2014 döneminde 18 firmanın finansal performans sıralamasını ÇKKV yöntemlerinden biri ile yaparken finansal başarısızlık riskini Altman Z-Score ile belirlemiş ve iki yöntemde de benzer sonuçlara ulaşmıştır. Terzi (2011) ve Ural, Gürarda ve Önemli (2015) gıda sektöründe kote olan firmaların finansal başarısızlık riskinin tahmini için model geliştirmiştir.

Covid-19 pandemisinin direkt gıda sektörünün finansal performansına etkisini inceleyen veya çalışma bulgularında gıda sektörü-salgın ilişkisine yönelik bulgular elde eden ve bu çalışmaya dahil olan 6 çalışma BIST endeks ve/veya firma verilerini kullanmıştır. Konu çalışmaları talep esnekliği düşük olan gıda ürünlerine olan talebin özellikle karantina dönemlerinde artarak sektörün performansına olumlu yansıdığını, etkisinin olmadığını veya olumsuz etkisinin diğer sektörlerden hafif olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Levent (2020) 22 gıda sektörü şirketinin Ocak 2020 ve Mayıs 2020 dönemi verileri ile salgın sonrası gıda sektörü performansının volatilitésinin karşılaştırılan endekslerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Öztürk, Şişman, Uslu ve Çıtak (2020) BIST 21 sektör fiyat endeksinin 74 günlük (2020 Ocak ve Nisan arasında)

verileri ile salgının hemen hemen bütün sektörleri olumsuz etkilediğini ve yiyecek-içecek sektörünün salgının negatif etkilerinin en az hissedildiği sektörlerden olduğunu göstermiştir. BİST imalat sektörü firmalarının 2019 ve 2020 ilk altı aylık finansal oranlarını inceleyen Yücel ve Durak (2021) Covid-19 salgını sonrası genel olarak imalat sektöründe hasılat ve karlılıkların düştüğünü ancak salgın döneminde talebi artan sektörlerden olan temel gıda sektörü firmalarının performansının olumlu yönde etkilendiği sonucuna varmıştır. Kılınç ve Çalış (2021) 19 gıda içecek firmasının 2016-2020 dönemi verilerine panel veri analizi uygulanarak pandeminin sektör firmalarının piyasa değerini pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Daştan (2021) BİST Sınai (BIST Gıda-İçecek), BIST Hizmetler (BİST Turizm, BİST Ulaştırma ve BIST Teknoloji (BİST Bilişim) endekslerinin 2020 Mart ayının sekiz ay öncesi ve sonrasının haftalık verilerini Wilcoxon testi ile karşılaştırarak Covid-19 salgınının gıda-içecek, bilişim ve turizm sektörlerini olumlu etkilediği bulgusunu elde etmiştir. Doruk (2022) Covid-19 salgını öncesi ve salgın sürecinde gıda imalat sanayi firmalarının performansını diğer imalat sanayi firmaları ile 2018-2021 çeyrek dönemlik finansal oranlara Welch T testi uygulayarak karşılaştırmıştır. Çalışma bulguları salgın döneminde gıda sektörü firmalarının uzun vadeli finansal performansında önemli bir farklılaşmanın olmadığını buna karşılık çalışma sermayesi ve nakit akışlarının artması yönünden kısa vadeli finansal performansında bir farklılaşma olduğunu göstermiştir.

E7 ülkelerinde gıda sektörünün finansal performansını ölçen dört çalışmadan üçü Endonezya verileri ile biri ve Çin verileri ile gerçekleştirilmiştir. Endri, Sumarno & Saragi (2020) Endonezya yiyecek içecek sektörüne uyguladığı oran analizi sonucunda gıda sektöründe ortalama bir firmanın kısa ve uzun vadede borç ödeyebilme gücüne sahip, karlı ve verimli olduğunu ve sektörün ortalama firma performansının iyi olduğu sonucuna varmıştır. Herdiyana, Sumarno ve Endri (2021) Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenen gıda ve içecek sektörü firmalarının 2015-2018 dönemi karlılıkları (varlık karlılığı) üzerinde varlık büyüklüğü, net çalışma sermayesi ve varlık devir hızı ile belirlenen finansal performans göstergelerinin etkisi olmadığını göstermiştir. Adi ve Daryanto (2021), Endonezya Borsası 6 gıda sektörü firmasının COVID-19 salgını öncesi 2019 yılı 3 çeyrek dönem ve pandemi sonrası 2020 yılı 3 çeyrek dönemine ait 8 finansal oranını karşılaştırarak likidite dışındaki finansal oranlarda düşme olduğunu göstermiştir. Kang (2020) Çin'de borsaya kayıtlı 41 gıda imalat şirketinin ve 2014-2016 döneminde 16 finansal göstergesini faktör analizine tabi tutarak sektörün performansının iyileştirilmesi gerektiğini, her şirketin performansında belirgin farklılıklar olduğu sonucuna varmıştır.

VERİ SETİ VE ORAN ANALİZİ

Çalışmada Türk gıda üreticileri sektörünün E7 Ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak ve tarihi gelişimini değerlendirerek finansal analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç ile Refinitiv veri tabanından E7 ülkelerinde halka açık gıda üreticisi (food producers) sektörü firmalarının 2010-2020 dönemi 11 yıllık finansal oranları ve verileri temin edilmiştir. Refinitiv veri tabanında E7 Ülkelerinde gıda üreticileri sektöründe halka açık firma sayısı 524 iken verilerinin tamamı kayıp olan 73 firma (70 adet Hindistan, 2 adet Brezilya ve 1 adet Türkiye) analiz dışı tutulmuştur. Analize uygun 452 gıda üreticisi işletmenin E7 ülkeleri arasında dağılımı; Türkiye (TK) 29, Brezilya (BR) 15, Çin (CN) 170, Endonezya (ID) 67, Hindistan (IN) 148, Meksika (MX) 11, Rusya (RS) 12 şeklindedir. Analizde kullanılan oranlar ve açıklamaları ise Tablo 1 ile sunulmuştur.

Tablo 1. Seçilen Finansal Oranlar

Finansal Oranlar	Oran Açıklaması
Likidite Oranları	
Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yükümlülükler
Çabuk Oran	(Nakit ve Benzerleri + Net Alacaklar) / Kısa Vadeli Yükümlülükler
Nakit ve Benzerleri Dönen Değerler Payı	(Nakit ve Benzerleri) / Dönen Değerler * 100
Faaliyet Nakit Akımı Net Satış Oranı	Faaliyetlerden Nakit Akımı / Net Satışlar * 100
Faaliyet Oranları	
Varlık Devir Hızı	Net Satışlar / Toplam Varlıklar
Alacak Tahsil Süresi (ATS)	365 / (Net Satışlar / Ortalama Net Alacaklar)
Stok Bekleme Süresi (SBS)	365 / (Satışların Maliyeti / Ortalama Stoklar)
Borç Ödeme Süresi (BÖS)	365 / (Net Satışlar / Ticari Borçlar)
Nakit Dönüşüm Süresi (NDS)	ATS+SBS-BÖS
Kaldıraç Oranları	
Borç Oranı	Toplam Yükümlülükler / Toplam Varlıklar*100
Finansal Borç Oranı	(Faiz Gideri Olan Uzun ve Kısa Vadeli Borçlar / (Sermaye + Faiz Gideri Olan Kısa Vadeli Borçlar) * 100
Sabit Borç Ödeme Gücü	FVÖK / (Borcun Faiz Gideri + (İmtiyazlı Hisse Kar payı / (1 - Vergi Oranı / 100)))
Karlılık Oranları ve Ölçek	
Faaliyet Kar Marjı	Faaliyet Karı / Net Satışlar *100
Vergi Öncesi Kar Marjı	Vergi Öncesi Kar / Net Satışlar *100

Vergi Oranı	Gelir Vergisi / Vergi Öncesi Kar *100
Net Kar Marjı	Net Kar / Net Satışlar * 100
Öz kaynak Getirisi	(Net Kar - İmtiyazlı Temettü Ödemesi) / Adi Ortaklık Sermaye Ortalaması * 100
Çalışan Sayısı	Tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışan toplamı

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması

Not. Borç ödeme süresi, nakit dönüşüm süresi ve borç oranı Refinitiv veri tabanında direkt verilmeyen oranlar olup Refinitiv veri tabanının finansal verileri ile oran açıklaması sütununda belirtildiği şekilde hesaplanmıştır. BÖS, NDS ve borç oranı dışındaki oran ve veriler Refinitiv veri tabanında verildiği şekli ile kullanılmış olup oran açıklamaları, ilgili veri tabanında ilgili orana ait açıklamalardır.

E7 Ülkeleri İçinde Türk Gıda Üreticileri Finansal Oranları

E7 ülke borsalarında kote olan firmaların 2010-2020 dönemi finansal oranlarının ortalaması alınarak ilgili oran için ilgili ekonominin sektör ortalaması³ elde edilmiştir. Temel finansal oran gruplarına ait oranlar Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5 ile verilmiştir.

Tablo 2. E7 Ülkeleri Gıda Üreticileri Sektörü Likidite Oranları 2010-2020 Ortalamaları

Likidite Oranları	E7	TK	BR	CN	ID	IN	MX	RS
Cari Oran	2,4	1,7	1,5	2,6	2,0	2,6	1,8	3,0
Çabuk Oran	1,5	0,9	1,0	1,7	1,1	1,6	1,2	2,2
Nakit ve Benzerleri / Dönen Değerler	26,4	11,2	25,8	42,6	21,1	14,3	24,0	14,4
Faaliyet Nakit Akımı / Net Satışlar	8,1	6,2	6,7	13,4	5,9	3,2	1,9	13,3

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması.

Gıda üreticilerinin 2010-2020 yılları arasındaki 11 yıllık dönemde ortalama likidite oranlarının verildiği Tablo 2'ye göre E7 ülkelerinin likiditesi kabul edilebilir seviyededir. Cari oran ve çabuk oranı en güçlü olan ülke Rusya iken, nakit ve faaliyet nakit akımı seviyesi en güçlü olan ülke Çin'dir. Türk gıda üreticileri sektörünün kısa vadeli borç ödeme gücü E7 ülkeleri ortalamasının gerisinde olup asit test oranı ve nakit değerlerin dönen değer içindeki payı bakımından 7 ülke içinde en düşük değerleri almıştır. 1,7 cari oran ile 6. sırada ve faaliyetlerinden üretilen nakit akımlarının net satışlara oranı açısından 4. sıradadır.

Tablo 3. E7 Ülkeleri Gıda Üreticileri Faaliyet Oranları 2010-2020 Ortalamaları

Faaliyet Oranları	E7	TK	BR	CN	ID	IN	MX	RS
Varlık Devir Hızı	1,17	0,83	0,99	0,95	1,11	1,57	1,00	0,92
Alacak Tahsil Süresi	63	94	69	53	49	72	90	96
Stok Bekleme Süresi	101	110	92	102	81	106	72	153
Borç Ödeme Süresi	46	88	51	39	32	53	40	57
Nakit Dönüşüm Süresi	118	116	110	116	98	125	122	192

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması.

Tablo 3'te bulunan faaliyet oranları 2010-2020 döneminde E7 ülkeleri gıda üreticileri varlık devir hızının (1,17) nispeten düşük olduğu, yaklaşık 5,5 aylık faaliyet döngüsü süresinin (164 gün) ve yaklaşık 4 aylık nakit dönüşüm süresinin (118 gün) uzun olduğunu göstermektedir. Faaliyet döngü süresinde 3,4 ay (101 gün) bekleyen stoklar ve yaklaşık 2 ayda (63 gün) tahsil edilen alacaklar etkilidir. 164 günlük faaliyet döngüsüne rağmen 46 günlük borç ödeme süresi sektörün yaklaşık 4 aylık nakit dönüşüm süresi açığı ile çalışmasına yol açmıştır. Faaliyet verimliliği açısından grup içinde en güçlü konumda olan ülke, ılımlı varlık devir hızı (1,1) ve en kısa alacak tahsil süresi (49 gün), stok bekleme süresi (81 gün) ve nakit döngü süresine sahip olan Endonezya'dır. Rusya, yaklaşık 5 ay (153 gün) bekleyen stokları ve 96 günde tahsil edilen alacakları nedeni ile 6,4 aylık (192 gün) nakit döngüsü açığına sahip olması ve varlık devir hızı en düşük 2. ülke olması nedeniyle faaliyet verimi açısından zayıf görünmektedir. Hindistan'ın bir birim varlığı ile satış üretme hızı en yüksek (1,57) olmasına rağmen faaliyetlerinin ve nakit döngüsünün finansman ihtiyacı yüksektir.

E7 ülkeleri içinde Türk gıda üreticilerinin varlıklarını satışa en az verim ile dönüştürdüğü (0,83 varlık devir hızı) görülmektedir. Türk gıda sanayi 204 gün faaliyet döngü süresi ile Rusya'dan sonra en uzun faaliyet döngü süresine sahip ülkedir. Rusya gıda üreticilerinden sonra en yüksek alacak tahsil süresi ve stok bulundurma süresine sahip olmasına rağmen Türk gıda üreticilerinin ticari borçlarını diğer ülkeler içinde en uzun sürede (88 gün) ödemekte olması nakit dönüşüm süresi açığını 4. sıraya (2. sırada olan faaliyet döngüsü yerine) düşürmüştür ve grup ortalamasına yaklaştırmıştır. Türk gıda üreticilerinin E7 grubu genelinde tedarikçilerine en uzun sürede ödeme yapan, tedarikçi kredisi ile faaliyetine en yüksek katkıyı sağlayan ülke olduğu görülmektedir. Varlıklarını satışa dönüştürme ve stok devir hızının artması ile alacak tahsil süresinin kısılması sektörün nakit döngüsü süresini azaltacaktır.

³ Kayıp veriler hesaplama engel olduğu için ortalamaya alınmadı. Oranlarda 100 üzeri ve 100 altı değerler ve 3 faaliyet süresinde (alacak tahsil süresi, stok bekleme süresi borç ödeme süresi) 365 günün üzerinde olan değerler sapmalı hesaplamalara yol açtığı için ortalamaya dahil edilmedi.

Tablo 4. E7 Ülkeleri Gıda Üreticileri Sektörü Kaldıraç Oranları, 2010-2020 Ortalamaları

Kaldıraç Oranları	E7	TK	BR	CN	ID	IN	MX	RS
Borç Oranı	48,7	52,6	63,5	39	52,2	56,1	48,5	53,7
Finansal Borç Oranı	34,1	36,7	47,9	23,3	41,9	41,2	31	43,3
Sabit Borç Ödeme Gücü	10,5	6,2	-3,6	17,7	9,5	6,8	8,2	5,4

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması.

Tablo 4 ile görüldüğü gibi E7 ülkeleri gıda üreticilerinin 2010-2020 yıllarında ortalama borçlanma oranı yaklaşık %49 (öz kaynak oranı %51) ve finansal borçlarının oranı %34'dür. %51 öz kaynak oranı yeterli görünmekle birlikte en düşük öz kaynak (%36), en yüksek finansal borç oranı ve negatif sabit borç ödeme gücü oranı ile gıda üreticileri sektöründe finansal riskin en yüksek olduğu ülke Brezilya'dır. Toplam borç ve finansal borç oranı en düşük olan ve sabit borç ödeme gücü en yüksek olan ülke Çin'dir.

Türkiye gıda üreticilerinin gerek borç oranı (7 ülke içinde 4. sırada olan), gerek finansal borç oranı (5. sırada olan) nispeten düşüktür. Buna ilave olarak ortalamanın altında (5. sırada) olmasına rağmen sabit borçlarının yaklaşık 6 katı kadar faiz ve vergi öncesi karı bulunması Türk gıda üreticileri sektörünün E7 ülkeleri içinde finansal riskinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. E7 Ülkeleri Gıda Üreticileri Sektörü Karlılık Oranları ve Ölçek Ortalamaları

Karlılık Oranları ve Ölçek	E7	TK	BR	CN	ID	IN	MX	RS
Faaliyet Kar Marjı	3,5	-4,5	0,6	5,2	6,0	2,1	2,1	2,4
Vergi Öncesi Kar Marjı	4,6	0,8	0,5	9,0	2,3	1,6	2,0	7,0
Vergi Oranı	24,0	26,0	26,0	17,0	29,0	30,0	35,0	15,0
Net Kar Marjı	3,2	-1,1	0,2	7,2	0,8	0,8	-0,6	6,7
Öz kaynak Getirisi	8,2	-0,9	7,9	11,5	5,6	7,2	8,9	7,0
Çalışan Sayısı	6.007	863	50.036	4.940	5.924	3.287	25.929	4.578

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması.

Tablo 5 değerlerine göre, 2010-2020 dönemi E7 ülkelerinde gıda üreticileri sektörünün ortalama faaliyet karlılığı %3,5, net karlılığı %3,2 ve öz kaynak karlılığı %8,2'dir. Vergi öncesi kardan ödenen vergi oranı ortalama %24'tür ve ortalama çalışan sayısı 6 bindir. Bütün karlılık oranları birlikte değerlendirildiğinde Çin gıda üreticileri sektörünün en yüksek karlılıklara sahip olduğu görülmektedir. Endonezya gıda üreticileri en yüksek faaliyet karına sahipken net kar marjı ve öz kaynak getirisi ortalamanın altındadır. Çin ve Rusya'da gıda sektöründe ortalama net kar marjının faaliyet kar marjından yüksek olması faaliyet dışı giderlerin faaliyet dışı gelirlerden düşük olduğuna işaret etmektedir. Çin için bu durum Tablo 4 ile yorumlanan düşük kaldıraç oranlarının doğurduğu nispeten düşük faiz gideri ile uyumludur. En yüksek vergi oranının görüldüğü Meksika'da yasal bir faaliyet dışı gider olarak verginin net karı düşürücü etkisi belirgindir. Çalışan sayısı ortalaması bakımından en küçük ölçekli gıda üreticisi firmaları Türkiye'de iken en büyük firmalar Brezilya'dadır.

Türkiye gıda üreticileri sektörü son 11 yılda faaliyet zararı, net zararı ve öz kaynak zararına katlanmış olup E7 ülkeleri içinde en zayıf karlılıklara sahip ülke konumundadır. Faaliyet zararını faaliyet dışı gelirleri ile vergi öncesi kara (%8) dönüştürmüş ancak %26 vergi oranının ardından %1,1 net zarara katlanmıştır.

Genel olarak karşılaştırmalı oran analizi ile yapılan değerlendirmelere göre Türk gıda üreticileri E7 ülkeleri içinde karlılık bakımından en zayıf ülke konumundadır, en düşük aktif verimliliği ve nakit düzeyi ile faaliyet göstermektedir. Türk gıda sanayinin likidite gücü ve faaliyetlerinden nakit üretme gücü E7 ortalamasına nispetle düşüktür. Türk gıda sektörü tedarikçilerinden diğer ülkeler içinde en uzun vadeli ticari kredi sağlayabilmesine rağmen, stok satış ve alacak tahsil süresinin yüksek olması sektörde yaklaşık 4 aylık faaliyet nakit akışı açığına yol açmaktadır. Faaliyet nakit açığı için dış borçlanma ihtiyacı devam eden sektörün E7 ülkeleri içinde finansal riski kabul edilebilir düzeydedir. Ayrıca çalışan sayısı bakımından en küçük ölçekli sektör firmaları Türkiye'dedir.

Türk gıda sektörünün E7 ülkeleri arasında en düşük karlılığa sahip ülke olması yönünde elde edilen bulgular, sektörün farklı dönemlerini analiz eden çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Demir ve Tuncay (2012) sektörün net zararda olduğunu ve öz sermaye zararına katlandığını, Kaderli (2006) öz kaynak karlılığının belirleyicisinin net kar olduğu sonucuna varırken, Filik (2021) ve Mazman İtik (2021) karlılığın düşüşünde finansal giderlerin etkili olduğuna dikkate çekmiştir. Ayrıca sektörde büyük işletmelerin karlılık açısından (Dağlı ve Eker, 2016) ve likidite açısından (Öğünç, 2018) daha iyi durumda olduğu da ortaya konmuştur. BIST gıda sektörü etkinliğini ölçen ve literatür bölümünde özetlenen çalışmaların ortak sonucu sektörde genellikle etkin firma sayısının düşük olduğu şeklindedir. Bardi (2020) etkinlik üzerinde en önemli faktörün net kar marjı olduğu sonucuna varmıştır.

Bu çalışmanın odağı Türkiye gıda sektörü olsa genel olarak Endonezya gıda sektörünün likiditesi ve finansal riskinin ortalamaya yakın ve ılımlı olduğu, E7 ülkeleri içinde faaliyet etkinliği en yüksek ve faaliyet karı en yüksek ülke konumunda olduğu görülmüştür. Bu sonuçların E7 ülkeleri içinde gıda sektörünü oran analizi ile değerlendiren ve temin edilebilen tek çalışma olan Endri, Sumarno & Saragi (2020) çalışma bulguları ile uyumlu olduğu görülmüştür. Zira Endri, Sumarno & Saragi (2020) Endonezya gıda sektörünün kısa ve uzun vadede borç ödeyebilme gücüne sahip, karlı ve verimli özellikleri ile performansının iyi olduğu sonucuna varmıştır.

2010-2020 Döneminde Türk Gıda Üreticileri Finansal Oran Gelişimi

Türkiye’de borsaya kote 29 gıda üreticisi firmasının Refinitiv veri tabanından temin edilen 2010-2020 dönemi finansal oranlarının yıllık ortalaması ilgili yılın sektör değeri olarak kullanılmıştır. 11 yıllık sektör ortalamaları Tablo 6 ile verilmiştir.

Tablo 6. Türkiye Gıda Üreticileri Sektörü 2010-2020 Dönemi Finansal Oranları

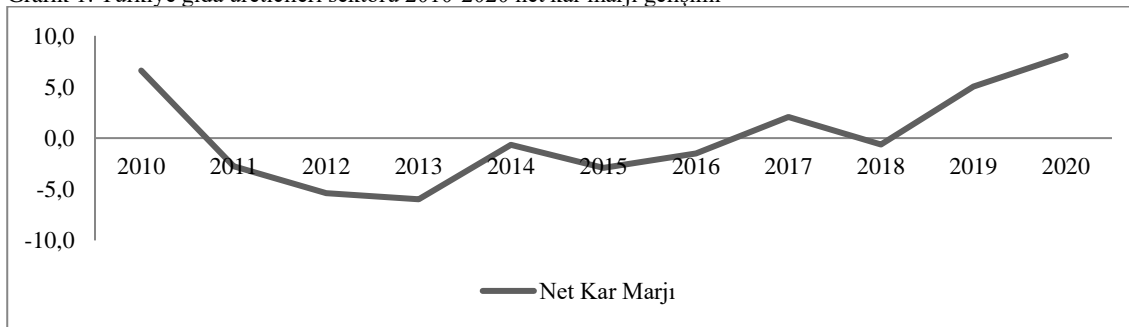
Türkiye (2010-2020)	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Ort.
Likidite Oranları												
Cari Oran	2,1	1,6	1,5	1,4	1,7	1,8	1,3	1,4	1,6	1,8	2,2	1,7
Nakit ve Benzerleri /DD	10	10	10	13	10	10	7	12	11	10	18	11
Faaliyet Nakit Akımı/NS	8,6	5,6	2,0	-7,8	0,8	-1,1	0,6	4,3	4,9	5,1	7,7	2,8
Faaliyet Oranları												
Varlık Devir Hızı	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	0,8	0,8	0,9
Alacak Tahsil Süresi	101	107	97	95	79	91	93	84	76	90	91	91
Stok Bekleme Süresi	115	111	123	103	104	98	92	114	111	116	101	108
Borç Ödeme Süresi	70	69	83	81	76	89	86	92	85	68	68	79
Nakit Dönüşüm Süresi	146	149	136	117	107	101	98	106	101	137	124	120
Kaldıraç Oranları												
Borç oranı	71	82	82	72	59	65	70	69	67	60	51	68
Finansal Borç Oranı	35	39	33	37	31	35	36	41	34	32	31	35
Karlılık Oranları												
Faaliyet Kar Marjı	10,6	-2,7	-5,9	-4,9	-4,5	-6,5	-4,3	3,4	-1,8	1,2	4,6	-1,0
Net Kar Marjı	6,6	-2,8	-5,4	-6,0	-0,7	-2,9	-1,5	2,1	-0,6	5,1	8,1	0,2
Öz kaynak Getirisi	3,0	-8,3	-0,8	-11,0	-0,5	0,1	2,9	1,2	1,8	10,3	15,1	1,3

Kaynak. Refinitiv veri tabanı veya Refinitiv veri tabanı verisi ile yazar hesaplaması.

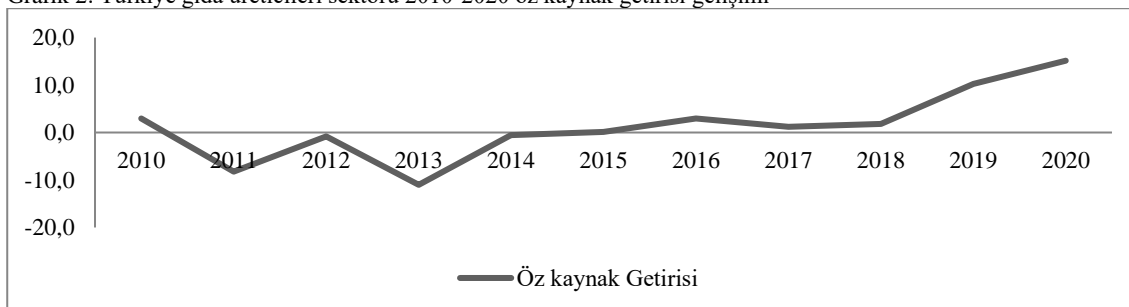
Not. DD: Dönen Değerler. NS: Net Satış

Türk gıda üreticileri sektörünün 2010-2020 dönemi mali yapısı Tablo 6 da yer alan 13 oran ile değerlendirilmiştir. Tablo 6’nın her oran grubundan seçilen iki oranın grafiği çizilerek Grafik 1 ile Grafik 8 arasında 8 grafik oluşturulmuş ve oran gelişiminin daha net görülmesine olanak sağlanmıştır. Bu başlık altında yapılan değerlendirmelerde Tablo 6 ile 8 Grafik (Grafik 1 ile Grafik 8) birlikte yorumlanmıştır.

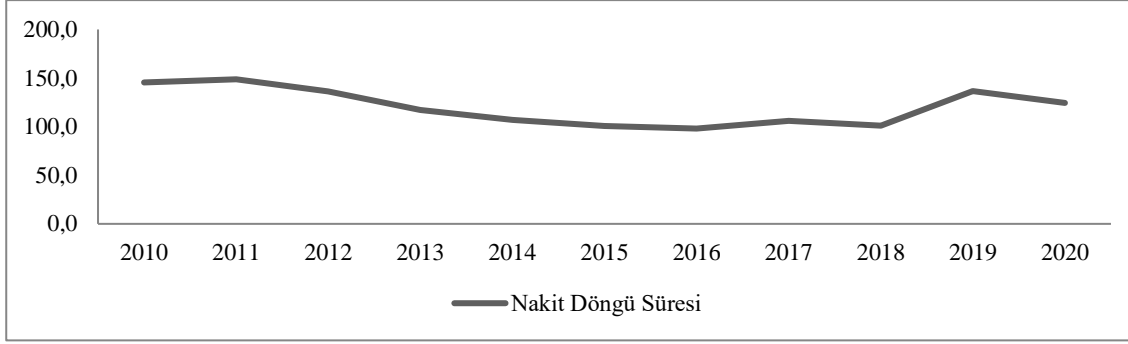
Grafik 1. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 net kar marjı gelişimi

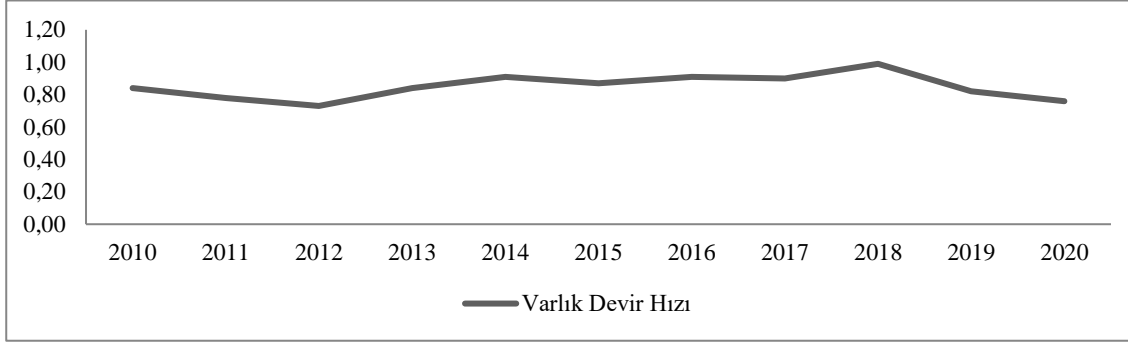
Grafik 2. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 öz kaynak getirisi gelişimi

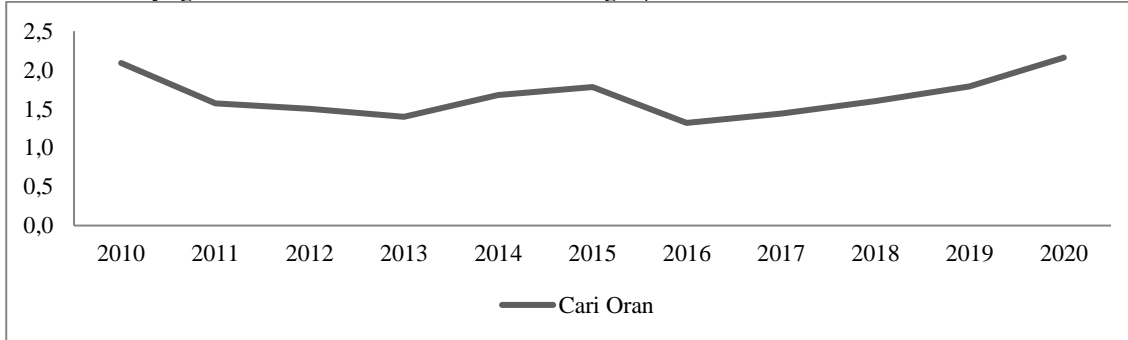
Grafik 3. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 nakit dönüşüm süresi gelişimi

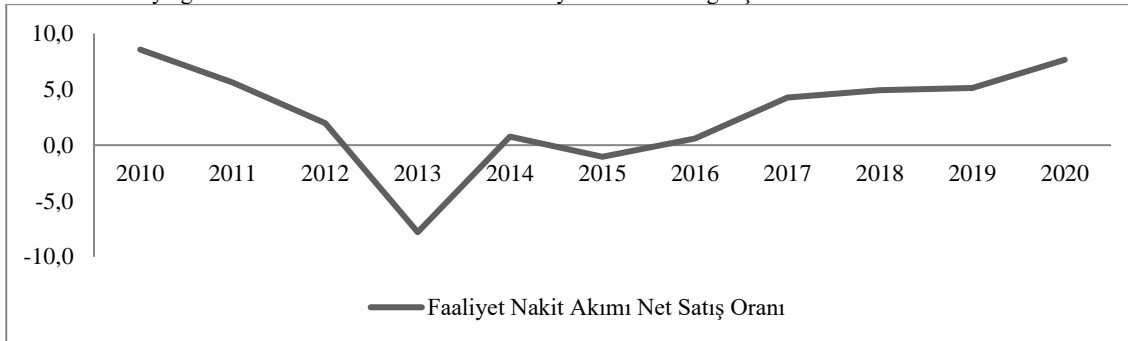
Grafik 4. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 varlık devir hızı gelişimi

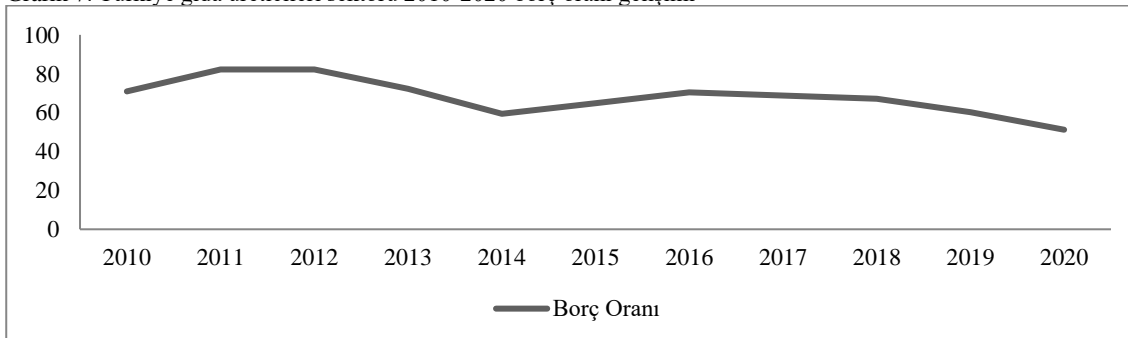
Grafik 5. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 cari oran gelişimi

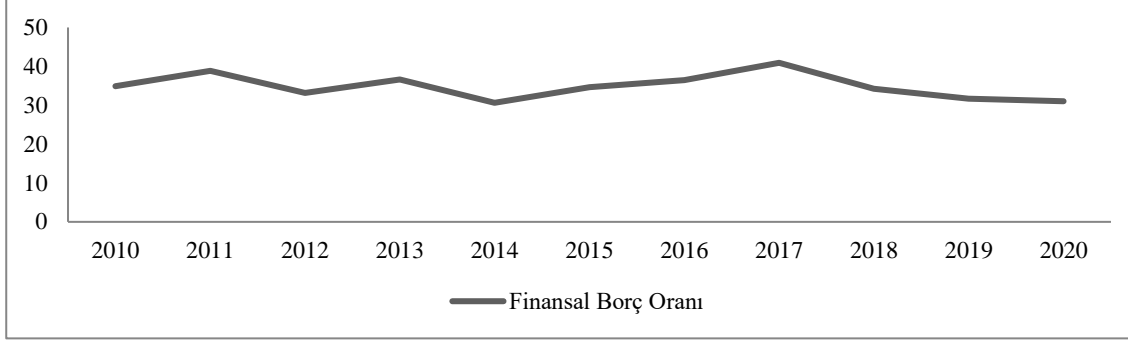
Grafik 6. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 faaliyet nakit akımı gelişimi

Grafik 7. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 borç oranı gelişimi

Grafik 8. Türkiye gıda üreticileri sektörü 2010-2020 finansal borç oranı gelişimi

Karlılıklar 2016 yılında artmaya başlamış 2018 yılında yaşanan gerilemenin ardından 2018 yılından sonra hızlı bir artış trendine girmiştir.

2011 yılından itibaren düşüş trendinde olan alacak tahsil süresi 2018 yılından sonra tekrar artmıştır. 2016 yılından sonra stok bekleme süresinde de artış gözlenmiş ancak 2020 yılında stoklar bir önceki yıldan 15 gün daha kısa süre beklemiştir. 2014-2017 arasında 10-15 gün artış gösteren ticari borç ödeme süresi 2018 ile tekrar düşmüş ve 2019-2020 yıllarında en düşük seviyeye varmıştır. Alacak tahsil süresi artışı, stok bekleme süresi artışı ve özellikle borç ödeme süresi düşüşü şeklinde son yıllarda nakit dönüşüm süresi aleyhine yaşanan bu değişimler nakit dönüşüm süresinde artışa yol açmıştır. Değişimler 2013 yılından itibaren düşme eğilimine giren ve 100 gün civarına inen nakit döngü süresinin 2018 den sonra tekrar artarak 120 gün olan ortalamanın üzerine çıkmasına sebep olmuştur. Son 11 yılda ortalaması 0,9 olan varlık devir hızının son 2 yıl 0,8 olması ile birlikte faaliyetin finansmanı için duyulan nakit ihtiyacındaki artış birlikte değerlendirilirse faaliyet verimliliğinin zayıfladığı söylenebilir.

Son yıllarda tedarikçilere daha kısa sürede ödeme yapan, alacaklara ve nakit değerlere daha çok yatırım yapan sektör bu gelişmelerden ve analize dahil edilemeyen diğer faktörlerden etkilenerek cari oranında artış yaşamıştır. Son yıllarda faaliyetlerden üretilen nakit akımını da artırmış ve artan karlılığın nakit akımına dönüştüğünü göstermiştir. 2010-2020 döneminde Türk gıda sanayinin likidite gücü olumlu yönde değişmiştir.

Karlılık artışı ile desteklendiği düşünülen sermaye yapısının içinde 2018 yılından sonra borçlar ve finansal borçlar azalmıştır. Nakit döngü süresi ile artan finansman açığının yükselen karlılıklar ile desteklenen öz kaynak ile giderildiği düşünülmüştür.

Covid 19 salgın sürecinin bir kısmını içeren 2018-2020 döneminde Türk gıda sektörünün karlılık, likidite gücü ve finansal yapısında yaşanan gelişmeler literatür bulguları ile uyumludur. Covid 19 pandemisinin Türk gıda sektörü finansal performansına etkisini konu alan çalışmalar sektör performansının olumlu (Daştan, 2021), diğer sektörlerle nazaran olumlu (Levent, 2020; Kılınç ve Çalış, 2021; Yücel ve Durak, 2021), daha az olumsuz (Öztürk, 2020) etkilendiği veya diğer sektörlerle benzer düzeyde etkilendiği (Doruk, 2022) yönünde bulgular elde etmiştir. TGDF (2021: 52) 2019-2021 dönemini içeren faaliyet raporunda da sektörün pandemi sürecini başarı ile atlattığı ve gıda tedarikinde sıkıntı yaşanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Doruk (2022) gıda sektörünün çalışma sermayesinin ve nakit akışlarının Covid-19 döneminde arttığına yönelik bulgular elde etmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk gıda üreticileri sektörünün mali yapısını Türkiye'nin de içinde bulunduğu yüksek büyüme hızına sahip ülkeler olan E7 ülkeleri içinde değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada E7 ülkelerinde halka açık gıda üreticisi firmaların 2010-2020 dönemi verilerinin ortalamalarından oluşan sektör ortalamalarına oran analizi uygulanmıştır. Ayrıca Türk gıda sanayinin ilgili 11 yıllık dönemine ait finansal oranlarının tarihi gelişimi değerlendirilmiştir.

Karşılaştırmalı oran analizi ile varılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir. Türk gıda üreticileri karlılık oranları, aktif devir hızı, asit test oranı ve nakit değerlerin dönen değer içindeki payı bakımından en zayıf ülke konumundadır. Likidite gücü ve faaliyetlerinden nakit üretme gücü bakımından E7 ülkeleri ortalamasının gerisindedir. Faaliyet döngü süresi uzun olmasına rağmen en uzun süreli ticari borç ödeme süresi ile nakit dönüşüm süresi E7 ülke ortalamalarına yakındır. Uzun vadeli borç ödeme gücü kabul edilebilir düzeydedir.

Türk gıda sanayinin 2010-2020 dönemi yıllık sektör ortalamalarına uygulanan finansal oran analizi ile yapılan değerlendirmeler şu şekildedir. Son yıllarda, özellikle 2018 yılından itibaren karlılıklar artış trendine girmiş buna karşılık nakit dönüşüm süresinin uzaması ve varlık devir hızının düşmesi ile sektörün faaliyet verimliliği zayıflamıştır. Nakit döngü süresi ile artan finansman açığının yükselen karlılıklar ile desteklenmesi likidite oranlarını güçlendirmiş ve finansal riskini düşürmüştür.

Türk gıda sektörünün varlık verimliliğini artıracak nitelikte katma değeri yüksek varlık yatırımları yapması, stoklarının satışını hızlandıracak ve alacak tahsil süresinin kısılmasını sağlayacak yöntemlere başvurması sektörün faaliyet nakit açığının finansman ihtiyacını azaltacak ve karlılığını artıracak stratejilerdir. Türk gıda üreticileri sektörüne yönelik desteklerin karlı sermaye yatırımı ve etkin çalışma sermayesi yönetimi alanlarında yoğunlaşmasının sektörün rekabet gücünü artıracakı düşünülmektedir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalar, oran analizi ile genel olarak ortaya konulan sektörel sorunları kurumsal ve makroekonomik faktörlerle birlikte ele alacak nitelikte olabilir. Gıda sektörünün E7 ülkeleri arasında finansal durumunu inceleyen bu çalışmanın kapsamı dünyanın önde gelen ekonomileri olarak bilinen G7 ülkeler topluluğu (ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada) dahil edilerek genişletilebilir.

KAYNAKÇA

1. Adi, B.A. & Daryanto W.M. (2021). Financial Performance Analysis of Food and Beverage Public Listed Companies for The Three Quarters Before And After The Covid-19 Pandemic In Indonesia. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law*, 24(2), 10-25.
2. Akın, F. (2012). Gıda Ürünleri ve İçecek Sanayinin Ekonomik Özellikleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 17-70.
3. Apan, M., Öztel, A. & İslamoğlu, M. (2018). Comparative Empirical Analysis of Financial Failures of Enterprises with Altman Z-Score and VIKOR Methods: BIST Food Sector Application. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 12(1), 77-101. doi:10.14453/aabfj.v12i1.6
4. Atmaca, M. & Demirel, E. (2017). Economic Impact on Financial Ratios of Food Industry at Istanbul Stock Exchange Listed Firms. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7 (3), 537-541. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijefi/issue/32021/354292>
5. Aydeniz, E. (2015). Makroekonomik Göstergelerin Firmaların Finansal Performans Ölçütleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: İMKB'ye Kote Gıda ve İçecek İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(2), 263-278. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/muiibd/issue/488/4166>
6. Aypek, N. & Üzgün, Y. O. (2022). Veri Zarflama Analizi ile Firma Değerleme Yaklaşımı Borsa İstanbul Gıda Sektörü Örneği. *Journal of Banking and Financial Research*, 9 (1), 1-19. DOI: 10.55026/jobaf.972215
7. Aytekin, S. & Sakarya, Ş. (2013). BİST'de İşlem Gören Gıda İşletmelerinin TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi. *Journal of Management and Economics Research*, 11 (21), 30-47. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yead/issue/21810/234456>
8. Bardi, Ş. (2020). Veri Zarflama ve Veri Madenciliği İle BİST Gıda İçecek Endeksi Kapsamındaki Firmaların Etkinlik Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11, Supplement, 185-199. DOI: 10.21076/vizyoner.700617
9. Bulu, M., Eraslan, İ. H. & Barca, M. (2007). Türk Gıda Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 311-335. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/akuiibfd/issue/1631/20461>
10. Bülbül, S. & Köse, A. (2011). Türk Gıda Şirketlerinin Finansal Performansının Çok Amaçlı Karar Verme Yöntemleriyle Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25 (Özel), 71-97. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2706/35786>
11. Çanakçıoğlu, M. & Küçükönder, H. (2020). Entropi ve Topsis Bütünleşik Yaklaşımı ile BIST Gıda ve İçecek Endeksindeki Şirketlerin Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 200-217. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/gumus/issue/55299/643466>
12. Dağlı, H. & Eker, D. (2016). Türkiye'de Gıda İçecek ve Tütün Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerin Ölçekleri Açısından Finansal Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 99-114. DOI: 10.11616/basbed.vi.455244
13. Daştan, E. (2021). Covid-19 Salgınının Sınai, Hizmetler ve Teknoloji Endeksindeki Sektörlerin Hisse Senetlerine Olan Etkisi: BİST Örneği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 64-76.

14. Demir, Y. & Tuncay, A. (2012). Türk Gıda Sektörünün Faaliyet ve Kârlılık Oranları Açısından Analizi: İMKB Gıda Sektöründe İşlem Gören İşletmeler Üzerinde Bir Araştırma (2000-2008 Dönemi). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 367-392. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduibfd/issue/20821/222859>
15. Dizkırıncı, A. S. (2014). Borsa İstanbul Gıda, İçecek Endeksine Kote İşletmelerin Finansal Performanslarının Veri Zarflama Analizi ile Ölçümü ve Malmquist Endeksine Göre Karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (63), 151-170. DOI: 10.25095/mufad.396482
16. Doruk T, Ö, (2022). COVID-19'un Finansal Performansa Etkisi: Gıda Sektörü Firmaları İçin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 66, 67-82. <https://doi.org/10.55322/mbbakis.1019158>
17. Endri, E., Sumarno, A., & Saragi, H. (2020). Analysis of Financial Performance: Evidence from Food and Beverage Companies in Indonesia (Abstract). *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 4199-4208. Retrieved from <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/13690>
18. Ersan, O. & Çanakçıoğlu, M. (2020). Şirket Kârlılığının Finansal Belirleyicileri: Gıda Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Mali Çözüm*, 30 (159), 69-89.
19. Filik, E. (2021). *Gıda Firmalarının Finansal Analizi: BİST Uygulaması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman
20. Gülgör, F.T. (2008). *Tekirdağ İlinde Faaliyette Bulunan Çeşitli Gıda Sanayi İşletmelerinin Ekonomik Yapıları ve Karşılaştırmalı Finansal Analizleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ
21. Han, E., Tosunoğlu, T. & Özsoy, C. (2011). Türk İmalat Sanayinde Geri ve İleri Bağlantılar: G-Ç Tablosuna Dayalı Yapısal Bir Çözümleme. *TİSK Akademi*, 6 (11), 104-129.
22. Herdiyana, H. & Sumarno, A. & Endri E. (2021). The Effect of Financial Performance on the Profitability of Food and Beverage Companies in Indonesia. *International Journal of Financial Research*, 12(1), 30-39. DOI: 10.5430/ijfr.v12n1p30
23. Jahangard, E. & Keshtvarz, V. (2012). Identification of Key Sectors for Iran, South Korea and Turkey economies: A network theory approach. *Iranian Economic Review*, 16 (32), 41-63.
24. İSO (İstanbul Sanayi Odası) (2020). Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu [Veri Seti]. Erişim adresi: <http://www.iso500.org.tr>. Erişim tarihi: 07.05.2022
25. Kaderli, Y.C (2006). *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) İşlem Gören Gıda Sektörü Şirketlerinin Finansal Performansının Ölçülmesi ve Özsermaye Kârlılığını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
26. Kang, Z. (2020). Research on Financial Performance Evaluation of Food Manufacturing Listed Companies Based on Factor Analysis (Abstract). 2020 International Conference on Computer Science and Management Technology (ICCSMT), 374-378, doi: 10.1109/ICCSMT51754.2020.00084.
27. KAP (Kamu Aydınlatma Platformu) (2022). Kamu Aydınlatma Platformu [Veraseti]. Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/Sektorler>. Erişim tarihi: 07.05.2022
28. Kaya, A. & Çoşkun, A. (2016). VZA ile İşletmelerde Etkinliğin Ölçülmesi: BİST Gıda, İçki ve Tütün Sektöründe Bir Uygulama. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 231-242. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/erzisosbil/issue/24417/258806>
29. Kılınç, F. & Çalış, Y. E. (2021). Covid-19 Pandemisinin Gıda Sektörü Üzerinde Etkisi ve Finansal Performans İle İlişki. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (3), 499-508. DOI: 10.29106/fesa.984217
30. Koçoğlu, Ş. & Tanrıöven, C. (2018). Artan Gıda Fiyatları Karşısında Borsa İstanbul'da İşlem Gören Gıda Firmalarının Finansal Performansının Değerlendirilmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 74-81. DOI: 10.25287/ohuiibf.377005

31. Konuk, F. (2018). Financial and Performance Analysis of Food Companies: Application of TOPSIS and DEA. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (3), 381-390. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/43001/520561>
32. Levent, C. E. (2020). Covid-19 Salgınının Gıda ve İçecek Sektöründeki Şirketlerin Hisse Senedi Getiri ve Volatilitesine Etkisi. *Turkish Studies*, 15(6), 721-737. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44417>
33. Mazman İtik, Ü. (2021). Mali Tablolara Analizi: Borsa İstanbul (BİST)'da Faaliyet Gösteren Bir Gıda İşletmesinde Uygulama (2015-2019). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (80), 1641-1661. DOI: 10.17755/esosder.819470
34. Omağ, A. (2015). Yüzde Yöntemi ile Analiz ve Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama. *Finansal Araştırmalar ve alışmalar Dergisi*, 6 (11). DOI: 10.14784/JFRS.2014117328
35. Ögünç, H. (2018). Gıda ve Tekstil Sektörlerinin Karşılaştırılmalı Finansal Analizi (2014-2016 Dönemi). *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 53-70. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/bifd/issue/40407/460688>
36. Ömürbek, N. & Eren, H. (2016). Promethee, Moora Ve Copras Yöntemleri İle Oran Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi: Bir Uygulama. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 174-187. DOI: 10.20875/sb.69615
37. Özaydın, G. & Kayahan Karakul, A. (2021). Entropi Tabanlı Maut, Saw ve Edas Yöntemleri İle Finansal Performans Değerlendirmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 13-29. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduiibfd/issue/60154/791557>
38. Özçelik, F. & Avcı Öztürk B. (2019). Girdi Olarak Maliyetlere Yönelik Veri Zarflama Analizi Modelleri İle Görelilik Etkinlik Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (2), 1011-1028.
39. Öztürk, Ö., Şişman, M.Y., Uslu, H., & ıtak, F. (2020). Effect of COVID-19 Outbreak on Turkish Stock Market: A Sectoral-Level Analysis. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 13(1), 56- 68, doi: 10.17218.hititsosbil.728146
40. Soba, M. & Akcanlı, F. (2012). Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle İMKB'de Gıda, İki ve Tütün Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerin Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 259-274. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/akuibfd/issue/1620/20309>
41. TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) (2020). Sektör bilançoları 2009-2020 [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://www3.tcmb.gov.tr/sector/#/tr>. Erişim tarihi: 15.04.2022
42. Tekin, M. & Merdivenci, F. (2022). E7 Ülkeleri ile Türkiye Arasındaki Dış Ticaretin Panel Veri Analizi: ekim Modeli Yaklaşımı. *Sosyoekonomi*, 30 (51), 407-426. DOI: 10.17233/sosyoekonomi.2022.01.20
43. Terzi, S. (2011). Finansal Rasyolar Yardımıyla Finansal Başarısızlık Tahmini: Gıda Sektöründe Ampirik Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 1-18. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/cuiibfd/issue/4147/54448>
44. Topcuoğlu, A. & Ayyıldız, F. V. (2020). E7 Ülkelerinde Kilit Sektör Analizi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (2), 822-833. DOI: 10.33206/mjss.573907
45. TGDF (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu) (2021). TGDF-Faaliyet-Raporu-2021.pdf. Erişim adresi: <https://www.tgdf.org.tr/wp-content/uploads/2022/02/TGDF-Faaliyet-Raporu-2021.pdf>. Erişim tarihi: 01.05.2022.
46. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2019). Temel Gelir Kaynağının Hane halkı Tüketim Harcamasının Türlerine Göre Dağılımı, Türkiye, 2018, 2019 [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr>. Erişim tarihi: 07.05.2022
47. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2020). Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına (A21) Göre Cari Fiyatlarla Değer, Pay, Değişim Oranı, 1998-2020 [Veri Seti]. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/>. Erişim tarihi: 15.04.2022
48. Ural, K., Gürarda, Ş. & Önemli, M. B. (2015). Lojistik Regresyon Modeli ile Finansal Başarısızlık Tahminlemesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gıda, İki ve Tütün Şirketlerinde Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 85-100. DOI: 10.25095/mufad.396578

49. Yücel, S. & Durak, İ. (2021). COVID-19'un BIST İmalat Sektörü Firmalarına Olan Finansal Etkilerinin Finansal Oranlar ve İstatistiksel Tekniklerle İncelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (90), 101-126. DOI: 10.25095/mufad.813411